

שסובר שמיישב המשנה לגמרי. וכבר תירצנו זה בלשונו (בדיבור לעיל). ועוד י"ל דאין הכי נמי דבהעידו בבת אחת מוקי לה, אלא דכי היכי דלעיל מדכר שהעידו בבת אחת ואנן ידעינן דסמיך על האמור קודם שהוזמו על הטביחה תחלה, וסמיך⁴⁴⁷ על מה שתירץ למעלה שהעידו בבת אחת. אי נמי, לא מוקי לה בהעידו בבת אחת משום דפליגי ר' יוחנן ור' אלעזר בהכחשה תחלת הזמה, ולא שמעינן להו מידי בדין למפרע הוא נפסל כדי שיעמידו בהעידו בבת אחת, אבל לעיל (עב ע"ב) מאן דסבר למפרע הוא נפסל דהיינו אביי, קאמר בהדיא דהכחשה לאו תחלת הזמה היא, ומפני כן צריך שם ליישב סברתו לגמרי, ומפני זה סמך התלמוד לענין זה מה שאמרו בפלוגתא וכו'.

רש"י ז"ל. ובפלוגתא, דאביי ורבא וכו'. הוקשה לו דר' יוחנן ור' אלעזר קדמו לאביי ורבא, והיכי תלי ראשונים באחרונים. לכן אמר דלעולם אביי ורבא עיקר ושפיר תלי בהו לר' יוחנן ור' אלעזר, וזה דאביי ורבא איפליגו לענין נפשות ולענין ממון, והני אימוראי קמאי בענין נפשות לחוד פליגי ולא הזכירו כלום לענין ממון, ואיפשר דכולהו מקילים על העדים לענין ממון שאין עונם כל כך חמור, או דמודו כולהו דמחייבי, דלענין נפשות כלומר הריגת העדים יש לדקדק יותר, וא"כ שפיר תלי סתום במפורש.

אי נמי, הוקשה לו מאי איכפת לן אי פליגי ב[יה] אימוראי אחריני או לא. ותירץ דבהאי פלוגתא דאביי ורבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלעזר וידוע דהלכה כר' יוחנן, ואין לו לא היה כן היה איפשר לומר דהלכתא כאביי כיון דתליא האי פלוגתא בתירוצים שתירץ אביי לענין עד זומם דהתם הילכתא כוותיה, וזה מבואר למעלה בסוגיא זו.

רש"י ז"ל. דא"ר אלעזר עדים שהוכחשו וכו'. הוקשה לו למה העמידה כשלא הוזמו אח"כ,

כלומר כיון שכן הוא לפעמים שאינו נותן לו היתר על כדי חפשיותו, יהיה כן לעולם.

[דף עד ע"ב]

תחת עינו, ולא תחת שינו ועינו,⁴⁴⁴ תחת שינו, ולא תחת שינו ועינו. צ"ע כפל זה למה. ונראה דמשום דקרא כתיב ואם שן עבדו (שמות כא, כז) וכו', שנראה כמוסיף על ענין ראשון, שאם אחר סימיו העין יפיל שינו אין לו דמים יתירים כי אם לחפשי ישלחנו ולא יותר, משום הכי הוה אמרינן שאין לו דמי שן מדלא כתיב או שן עבדו, כנודע אומרם (שבועות כז ע"ב) או לחלק. לכן אמר דיליף תחת מתחת וכי היכי דתחת קמא יוצא בשביל עינו לבד, הכי נמי בתחת בתרא יוצא בשביל השן לבד ומשלם לו דמי עין, שאין הכתוב מוסיף על ענין ראשון אלא לחודיה קאי.

אמר רב אידי בר אבין, אף אנן נמי תנינא וכו'. פשוט הוא שחוזר על הראיה שהביא רבא, והכי קאמר הוא מייתי לה מברייטא. המאי לאו, ואין להאריך.⁴⁴⁵

גנב על פי שנים וכו'. כבר נתבארה סברת רב אידי במשנה, גם ביארנו למעלה (עג ע"א ד"ה מאי לאו) הכרח המאי לאו, ואין להאריך.

רש"י ז"ל. וחזרו והעידו, שטבח בשני בשבת וכו'. כוונתו לפרש דמעיקרא רב אידי הוה סבר שהמעשה [ו]גם ההזמה היו בימים מוחלקים אבל העדות לא אמר שהיה בעדים מוחלקים, ולפיכך לא הוצרך המתירץ לומר שהעידו בבת אחת כדאוקימנא לה לעיל. ועוד נדבר בתירוץ זה בסמוך.

[גמ']. כגון שהוזמו על הטביחה תחלה. כבר ידעת⁴⁴⁶ דלדעת התוספות לא קשיא אמאי לא קאמר הכא שהעידו בבת אחת, שאינו מתירץ אלא מה שהקשה לו, אבל לדעת רש"י ז"ל קשה כיון

444 בד"ו וכן לפנינו הנוסח: ולא תחת עינו ושינו, וכצ"ל. 445 נראה שארבע מלים אחרונות מיותרות, וכנראה באו בטעות מהדיבור הבא. והרוצה לצמצם הטעות ולומר כי שתי המלים האחרונות הן במקומן, יאמר. 446 למעלה לא מצאתי כן בדבריו, וכנראה שכוונתו באופן כללי, ולא למקום מסוים בדבריו. 447 צ"ל: הכא נמי סמיך.

לוקין, הא כל לאו שניתן לאזהרת ב"ד אין לוקין עליו, ותירצו כמו שכתבנו.

[שם בתוספות]. ובפרק מי שהחשיך וכו'. הקודם היה איפשר לדחות, דבכל הנך שם העון אחד הוא ולא נשתנה, אבל הכא אי אין נהרגין אינה תחלת הזמה והעדים מוכחשים הם לא זוממין, וההפרש ידוע דזוממין סרה גופה של עדות (עי' מכות ה ע"א), מה שאין כן במוכחשין. לכן הקשו עוד מפרק מי שהחשיך דלא הוו שם אחר מחמר ושאר מלאכות.

[שם בתוספות]. ובפ"ק דעירובין וכו'. הקודם היה איפשר לדחות כמו שכתבו תוספות שם בפרק מי שהחשיך (ד"ה בלאו נמי) דבשבת עיקר קרא לשאר חיובי שבת אתא טפי ממחמר מדכתיב אתה, אי נמי מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו. לפיכך הביאו מפ"ק דעירובין דעיקר קרא בתחומין כתיב, דכתיב אל יצא איש וגו' דהיינו חוץ למחנה ישראל י"ב מיל.

[שם בתוספות]. בריש מכות ובפ"ק דסנהדרין. מייתו נמי מפ"ק דסנהדרין, משום דהתם יהיב רב הונא טעמא אמתני', וכי אקשו ליה מתרין כדעולא, א"כ מימרא דעולא מוסכמת היא לכל.

[שם בתוספות]. (יועיל) [ועי"ל] דמוציא שם רע וכו'. הוקשה להם בקודם, דאי כדי רשעתו הוה מוקמינן לדרשא אחריתי, אמאי צריך למגמר ממוציא שם רע, פשיטא שילקה על רשעו וישלם מה שהיה רוצה להפסידו. וכן קשה דאי כדי רשעתו אתא לדרשא אחריתי א"כ בכל מקום ילקה וישלם, ומאי איריא עדים זוממים.

[שם בתוספות]. והא דאמרינן [בפ"ק דמכות] וכו'. מקשו שאין שם מיתה ועם כל זה אמרינן דאתא לאזהרת זוממין אע"ג דגלי קרא, ופשוט הוא.

[שם בתוספות]. ובמעידים שחייב לפלוני וכו'.

לימא דבהוזמו אח"כ מיירי, שלא יקשה לו תרי ותרי נינהו כמו שמקשה לפנים, ובזה יהיה מבואר בדבריו דאין נהרגין דודאי לא ילקו ויהרגו. לכן אמר רש"י ז"ל דמדאמר ר' אלעזר עדים שהוכחשו בנפש סתם, נראה שלא הוזמו, כלומר דאמורא הוא והיה לו לפרש דבריו אם הוזמו ולהזכירו כמו שהזכיר ההכחשה. אי נמי, דכיון דפירש דבריו (ו) ר' אלעזר במחלוקתו עם ר' יוחנן שאמרו בפירוש עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו, הכי נמי הוה ליה לפרושי מילתיה הכא שהוכחשו ולבסוף הוזמו.

רש"י ז"ל. לוקין, משום לאו דלא תענה וכו'. ואי סלקא דעתך וכו'. הוה ליה וכו'. הוקשה לו מה שמקשים התוספות (ד"ה הוה ליה) היכי קאמר ואי סלקא דעתך נהרגין, הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, אפילו אין נהרגין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא כשהוזמו לבד. ותירץ שנראה שאע"ג דלאו שאין בו מעשה מייתי בהדיא במסכת מכות וכו', וא"כ אעפ"י שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, מוקמינן ליה לקרא במקום שאינו יכול לבא לידי חיוב מיתה וכמו שתירצו תוספות. ומסיק דבהכי אתי שפיר מאי דקאמר תלמודא ואי סלקא דעתך וכו', דדוקא כשנהרגין אח"כ כשהוזמו הוא דקשה ויהיב בה טעמא דמיתת ב"ד היא עונשו של לאו, וכשאין נהרגין אח"כ כשהוזמו אין שם עונש ללאו זה במיתה, ומשום הכי כי אין נהרגין לא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.

תוספות. הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכו'. הוקשה להם שהיה לו לומר⁴⁴⁸ לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא, כי לא עכשו נעשה. ותירצו דאי אין נהרגין לא חשיב וכו', כלומר ומשום הכי קאמר הוה ליה. או נאמר שהוקשה להם אומרו הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, שהיה די לומר ואי סלקא דעתך וכו' אמאי

היה איפשר לומר בקודם שמתיר לו דבר שיש בו מלקות לישא נשים פסולות וליטמא למתים, לכן הביאו עוד דבר שאין בו סרך מלקות כלל.

[שם בתוספות]. וכן במעידים וכו'. הוסיפו על הקודם דאע"ג דמתירין לו עבירות של מלקות לא בעו אינהו אזהרה ולקו, דלא לקו משום כאשר זמם [אלא] מלא תענה.

ואנ[י]ן לו תרצו תוס' מעיקרא דהכא אליבא דר"מ קמירי דסבר דאזהרת מיתת ב"ד דעדים זוממים היא מ[ו]ן לא יוסיפו (מכות ד ע"ב), ומשום הכי כי נהרגין דהויא תחלת הזמה, נכנס בכלל לאו זה ואין לוקין, אבל כי אין נהרגין לא הויא הך הכחשה תחלת הזמה שיאמר עליה לענות בו סרה ובלחודה קיימא, ולקו מלאו דלא תענה, ומשום הכי קאמר הוה ליה, שבאומרו נהרגין נכנס בכלל לאו זה, בהכי לא הוה קשה מידי ממה שמקשים בדבור, דהשתא לאו ד[ו]ן לא יוסיפו לר"מ הוי כשאר לאוין הבאין להזהרת מיתת ב"ד דלעולם לא לקו עליהו, ולרבנן לאו דלא תענה, וזהו קשר הדבור כלו. וכן אנ[י]ן לו תירצו לקושיית פ"ק דעירובין דמשמעות אל יצא רצה לומר וכליו בידו ללקוט כמו שכתבו במסכת, ⁴⁴⁹ בהכי לא הוה צריכי לכל מה שכתבו כאן עד סוף הדיבור.

רש"י ז"ל. מאי חזית [דסמכת כו'], בשלמא וכו'. הוקשה לו דכי היכי דילפינן מוכחשים מזוממים ללקות על לאו שאין בו מעשה כדאיתא בזוממין, הכי נמי נימא דילפינן מוכחשים מזוממין לשמוע לעדים האחרונים דגזרת הכתוב היא. לכן אמר רש"י ז"ל דלא מצי למילף, דבשלמא הזמה חדוש דגזרת הכתוב הוא אבל הכחשה לא, דחדוש כשתסרה גופה של עדות הוא דכתביה רחמנא, ונפקא הכחשה מכלל זה שלא סרה גופה של עדות כדיליף התם במכות (ה ע"א) מלענות בו סרה.

מתני'. רש"י ז"ל. מ(ל)שלם תשלומי כפל, דהאיכא סהדי אגניבה, ע"כ. הוקשה לו מה חדוש לומר משלם תשלומי כפל, פשיטא. ותירץ דקא משמע לן דכי איכא סהדי אגניבה חייב בכל גוונא, כלומר גם שיודה קודם, וכדאמרינן בגמ' דמפקא מתני' מדרכ הווא אמר רב.

אי נמי, הוקשה לו דהכא קאמרה מתני' דבגנב על פי שנים לחוד הוא דמשלם תשלומי כפל, משמע דאי מעיקרא הודה לא משלם, וזה הפך האמור בגמ' דמתני' סבירא ליה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. ותירץ דמאי דקאמר משלם תשלומי כפל הוא משום דאיכא סהדי אגניבה, יעידו בתחלה או בסוף כיון דאיתנהו חייב כדאמרינן בגמ'. ואי נמי יובן עם הלשון הסמוך, והוקשה לו מאי קא משמע לן באומרו משלם תשלומי כפל, כדאמרינן מעיקרא, ותירץ דרבותיה הויא, שעם היות שמשלם כפל על פי עידי הגנבה ונמצא דכשמודה על הטביחה לא מחייב נפשיה במידי, עם כל זה אינו משלם תשלומי ד' וה', דמודה בקנס דפטור היינו כי מחייב נפשיה במידי, קא משמע לן שאעפ"י שאין זה מחייב עצמו בהודאתו ונמצא שעושה הרשע ומודה בו בלי הפסד אפילו הכי פטור, וזה מוסכם אליבא דכולי עלמא, דעד כאן לא פליגי אלא כשבאו עדים אח"כ דאיכא מאן דאמר דחייב.

אי נמי, הוקשה לו כיון דטבח בודאי, ד' וה' אמר רחמנא ולא שנים ושלשה, וא"כ או ישלם הכל או יפטור לגמרי. ותירץ דכפל חייב, דבשביל עדים חשבינן ליה דבר בפני עצמו, ועל הודאתו אינו משלם ד' וה' דמודה בקנס הוא.

רש"י ז"ל. גנב וטבח בשבת, פטור אטביחה, דהוי מתחייב בנפשו, ע"כ. הוקשה לו דאנן אוקימנא לעיל (עא ע"א) האי מתני' ⁴⁵⁰ אליבא דר"מ דמחייב בטובח ע"י אחר בשבת, וכיון שכן היכי פסיק ותני אינו משלם ד' וה'. ותירץ

449 בכתב היד יש כאן מקום ריק, שהמעתיק השאירו, כנראה משום שלא ידע לקרוא את הכתוב לפניו. מכל מקום כוונת רבינו למסכת שבת ב ע"א. תוד"ה יציאות (השני). 450 בגמ' שם מיירי בברייתא ולא במתני'. אבל הדברים עולים גם למתני'.

כדקאמר על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד דמייתר, אבל חלוקה זו על פי עצמו צריכה לגופה ולא באה ללמד, וזהו שהקדים ואמר בשלמא על פי עצמו, איצטריך וכו'. ועיין לפנים (ד"ה כי אתי) בביאור הגיליון.

אי נמי, הוקשה לו דטובא קא משמע לן, דהאיכא קונה נמי, סד"א שאינו נוגע בענין הגנבה, קא משמע לן דלא מהימן מפני שהחזיק הבהמה כמכורה לו ונוגע בדבר המכר. ותירץ דהכא בדיני קנס ד' וה' מיירינן, ובשלמא על פי עצמו קא משמע לן בעניינו דמודה בקנס פטור, אבל בהכשר עדים או פיסולם, לאו בהכי עסקינן השתא כדי שנאמר דקא משמע לן הא.

[גמ'] **כי אתי עד אחד מצטרף וכו'.** צ"ע למה הפך רש"י ז"ל הדברים וכתב קודם כי אתו עדים מתחייב, ואחריו כתב לשון זה שקדם בתלמוד.⁴⁵² ובדקת(נ)י בספרי רש"י ז"ל כתיבת יד ולא נכתב שם לשון זה, וכנראה שהיה גיליון והכניסוהו בדפוס. ולכאורה משמע שהוקשה לבעל הגיליון מה שהוקשה לבעל התוספות (ד"ה כי אתא) היכי מצטרף בהדיה למאן דאמר עד שיעידו שניהם יחד. ותירץ דהלכה כר"י בן קרח, אלא שזה דוחק שכבר איפשר שיעידו יחד בבב"ד כמו שכתבו תוספות. לפיכך נראה שהוקשה לו מה שכתבנו למעלה (רש"י ד"ה על פי עד אחד) שהוקשה לרש"י ז"ל אמאי לא קאמר איפכא וכמאן דאמר עד שיעידו שניהם כאחד. ותירץ הגיליון שאין לומר כן דהלכה כר"י בן קרח ולא מוקמינן למתני' דלא כהלכתא, וכן כתבו ז"ל.⁴⁵³ וכי מעיינת שפיר בדברי התוספות תראה שגם זה מיושב אליבא דידהו, דהשתא מיישב המשנה אליבא דכולי עלמא, ואנ"ל תירץ איפכא כי היכי דתיתי כרב הונא לא היה יכול ליישבה כי אם אליבא דמאן דאמר עד שיעידו שניהם כאחד, ולמאן דפליג עליה הוה קשיא.

דכי פטר ליה היינו אטביחה שמתחייב בה בנפשו, דהיינו טביחה ידיה. אי נמי, הוקשה לו דליתני פיטורא אכפל נמי כשבא חלול שבת עם הגנבה יחד דהיינו במגרר ויוצא, לכן אמר גנב וטבח פ(י)טור אטביחה ולא אגנבה משום דבטביחה נמי ודאי מתחייב בנפשו, אבל בגנבה בשבת איפשר שפטור משום מתחייב בנפשו, ואיפשר דלא פטיר דהיינו כי אגבהיה מעיקרא ברשות הבעלים דקנייה, אבל כשטבח, הוא לעולם פטור משום דמתחייב בנפשו.

והא דפלגינהו לתרי בבי, וסדרא דהני מילי דתני בכל בבא, נתבאר למעלה ברישא.

רש"י ז"ל. **ר' שמעון אומר, בגמ' מפרש אהיא.** הוקשה לו שהיה די שיאמר ר' שמעון קדשים שחייב באחריותן משלם תשלומי ד' וה', דשאינו חייב באחריותן דפטור ת"ק נמי הכי סבירא ליה ומה חדש ר"ש בזה. ותירץ דבגמ' מפרש אהיא, כלומר דהתם אמרינן דלא קאי ר"ש אמאי דקאמר ת"ק דמתני', אלא בגונב הקדש מבית בעלים מיירי, וכיון שכן צריך לומר הוא כל החלוקות שעדיין לא נאמרו. אי נמי, כדי שלא נאמר דמתחייב בהקדיש גנב כיון דאכתי ברשותיה קיימי דחייב באחריותן, והשתא דקאמר דשאינן חייב באחריותן פטור ליכא למימר הכי, שאם אינו חייב על הטביחה יתחייב על ההקדש, דמה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו להקדש, ומהאי סיפא שמעינן דבגונב הקדש מיירי.

רש"י ז"ל. **על פי עד אחד פשיטא, בשלמא וכו'.** הוקשה לו⁴⁵¹ דאימא איפכא על פי עד אחד דומיא דעל פי עצמו, מה על פי עצמו פטור אפילו באו עדים דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אף על פי עצמו כי אתי עד אחד לא מצטרף בהדיה, וכמאן דאמר עד שיעידו בהם כאחד. ותירץ שהחלוקה המיותרת באה ללמד

451 וכן הקשה פנים מאירות, עי' אוצר עמ' תשיא. 452 לפנינו נדפס כסדרו. אבל בד"ו אכן סדר הדיבורים הפוך. 453 כן פירש ר"מ. הובאו דבריו בתוספות רא"ש המובא בשטמ"ק.

פה לומר שאינו חייב קנס, אלא שלא ישלם קנס, כלומר שגם שירצה הוא לתתו בבא לצאת ידי שמים, לא משלם קנס אלא מתנה בעלמא הוא דיהיב, דאפילו בבא לצאת ידי שמים פטור מקנס על פי עצמו, ולפיכך אי איפשר לו לשחרר העבד, דלעולם מתנה קא יהיב ליה ועובר בעשה, וכן כתבו ז"ל⁴⁵⁸ לענין דינא.

[גמ']. **הא יש לך עדים** ⁴⁵⁹ **חייב**. אע"ג דלשון שכבר איפשר לדייק אותו ולומר שכיון שלא היה לו, גם שיבאו אח"כ לא יועיל, מכל מקום מדקאמר ליה אין לך עדים שמע מינה דליתנהו לגמרי, הא יש לו חייב, וראוי לדייק סוף הלשון ולא תחלתו מדלא קאמר ליה מדלא הודית.

[דף עה ע"א]

והתניא אמר לו אין בדברך כלום שכבר הודית וכו'. תלמודא קא מקשה לרב הונא היכי אמרה למילתיה כתנאי, דהשתא ליכא למימר דחוץ לב"ד הוה דאם כן היכי קאמר האי תנא שכבר הודית, הא הודאה חוץ לב"ד לא מהניא, אלא ודאי תנאי היא. ומתירין אליבא דרב הונא דמאי דקאמר הוא מודה בקנס פטור לאו תנאי היא, ומה שתירין דחוץ לב"ד הוה, קושטא דמילתא הכי הוא, דהך תנא דברייתא דאקשי רב חסדא מינה סבר הכי דחוץ לב"ד הוה.

רש"י ז"ל. **שלא בב"ד הוה, לא היו ב"ד יושבין, ולא מקום ישיבת ב"ד הוה וכו'.** משמע דבכל חדא מינייהו סגי, אם שישבו ב"ד אפילו בשוק כיון ש(נ)קבעו מקום, או שיהיו במקום ישיבת ב"ד אפילו היו עומדין.⁴⁶⁰ ומיהו בספרי היד לרש"י ז"ל כתוב שלא בב"ד הוה, שלא במקום ישיבת ב"ד הוה אלא בשוק הודה לו, ⁴⁶¹ משמע דבשוק בכל גוונא לא מהני. ומכל מקום שמעינן מהכא דמי שהודה בפני שלשה

ולאפוקי מדרב הונא אמר רב וכו'. צ"ע וכי מתני' קשיא אליבא דרב. וי"ל דהכי קאמר דמפקא ממאי דאמר רב הונא משמיה דרב, אבל לרב גופיה לא קשיא דהא אמרינן לקמן (עה ע"א) אליביה דכשפטור עצמו מכלום חייב, ודייקינן מתני' כר' יוחנן דאמר הכי, ולרב הונא שלא חילק בכך כדאמרינן לקמן קאמר הכא דמפקא מתני' מיניה, והיינו מאי דאמרינן לקמן (שם) דדייקא מתני', ועיין שם בדברי רש"י ז"ל. וכי תימא רב הונא מיהא, וכן רבא שדחה דברי רב המנונא כמו שפירש רש"י ז"ל שם, היכי מתרצי מתני'.⁴⁵⁴ י"ל דהווי סברי דקא משמע לן דאפילו⁴⁵⁵ שותק ואינו מכחיש את העדות חייב. אי נמי, דכיון דאיכא עדי גניבה וזה כופר ואינו מחזירה בעין אלא משלם נכסיו, רגלים לדבר שהעד אומר אמת, וקא משמע לן שעל⁴⁵⁶ כל זה אינו משלם.

ואיפשר דהווי מוקמי לה כמאן דאמר עד שיעידו שניהם כאחד, והווי דייקי איפכא על פי עד אחד דומיא דעל פי עצמו וכמו שכתבנו למעלה.

רש"י ז"ל. **שכבר אין לך עדים, ועל פי עצמך לא תשלם קנס, ע"כ.** איפשר שהוקשה לו מה שהקשו ז"ל⁴⁵⁷ דלעיל (עג ע"ב) בהפיל שן עבדו וסימא את עינו אמרינן דמשלם לו דמי עין, ולפי מה שפטרנוהו כאן ולא אמרנו שזכה העבד בשיחרורו כיון שהוא תפוס בגופו, היאך זכה שם כל שלא ראוי(י) עדים. ותירין כמו שתירצו הם במאי דקאמר הכא שאין לך עדים, לא לענין זכיית העבד מעכשו בגופו קאמר דאין הכי נמי דכשבאו עדים לבסוף זכה בגופו משעת מעשה, אלא הכי קאמר לא ישלם על פי עצמו קנס כלומר כל שאין שם עדים.

אי נמי, רצה רש"י ז"ל להודיע שאין הכוונה

⁴⁵⁴ כן הקשה ר"י בן לב, ותירין דהם יעמידו המשנה אליבא דמ"ד אין עדותם מצטרפת, וראה אוצר עמ' תשיב והערה 14.
⁴⁵⁵ צ"ל: דאם. ⁴⁵⁶ ר"ל: שעם. ⁴⁵⁷ חידושי הרשב"א, הובאו דבריו בשטמ"ק. ⁴⁵⁸ שם. ⁴⁵⁹ כ"ה נוסח כתבי היד וכמ"ש בדק"ס ובספר המפתח, ודיוק רבינו לקמן מתאים גם לנוסח שלפנינו. ⁴⁶⁰ האור זרוע, ב"ק, סי' שז, דייק כן מדברי רש"י.
⁴⁶¹ מעין זה הוא נוסח הנמוקי יוסף. ואפשר שהוא נוסח רש"י שהיה לפניו, שהרי הוא מעתיק את דברי רש"י בסתם.

והן עומדין בשוק אין הודאתו הודאה כמודה בפני ב"ד, אלא כמודה [שלא] בפני ב"ד חשוב לענין כל הפרש שיש בין זו לזו.

⁴⁶¹אוצר החכמה

[גמ'] ובהא קמיפלגי וכו'. והמקשה הוה סבר שאין לומר שחולקים במציאות איך היה מעשה, אלא שחולקים בדין.

רש"י ז"ל. תמצא בדיינין פרט למרשיע עצמו, והאי קרא למה לי וכו'. הוקשה לו היכי מפיק מרשיע עצמו מכלל מציאות הגנבה שאינה נמצאת בידו, והלא משלם קרן על פי עצמו. ותירץ דא[י]לו הוה דריש כוליה קרא אם המצא תמצא בעדים ודיינים פרט למרשיע עצמו, הוה קשה היכי מפיק ליה מהכי בסתם דמשתמע דפטור לגמרי, אבל אין זו דרך דרשתו אלא מתמצא לבד דמפיק פרט למרשיע את עצמו, וכמו שפירש רש"י ז"ל למעלה ס"ד ב' פשוט הפסוק אם תמצא הקרן בעדים, תמצא פעם שנית, דהיינו כפל, בדיינין, ⁴⁶²ואם כן כי קאמר פרט למרשיע את עצמו רצה לומר שאז לא ת[מ]צא שנית ⁴⁶³אוצר החכמה בדיינין, והקרן לעולם משלם, שהוא התנאי באומרו אם המצא, וההפרש הוא המצאה בעדים או על פי עצמו, אבל לעולם היא נמצאת, רצה לומר הקרן.

עוד תרץ בדבריו קושיא אחרת, דאמאי צריך פסוק שני למודה בקנס ואח"כ באו עדים, הא כיון דמפקינן מרשיע עצמו לפיטורא לגמרי נפיק, אפילו יבאו אלף עדים אח"כ, שהרי הוא הרשיע עצמו. והשתא ניחא, דכיון דתמצא בדיינין הוא גזרת הדין א"כ כי היכי דהמצא בעדים הוא דבר אחד לבד דליכא הודאה, הכי נמי כי מפקינן מרשיע עצמו, בדליכא מילתא אחריתי דהיינו עדים מפקינן ליה, ושפיר מיייתי והאי קרא למה לי וכו', דהשתא ליכא לאוקומי בבאו עדים אי לאו ייתורא.

ואיפשר עוד לומר בתירוץ קושיא [זו], דלא

מצי מפיק מהאי קרא לפטור כשבאו עדים, לפי שהתורה דברה דרך חיוב שאם יש עדים ישלם כפל בדיינין, ולא דברה דרך שלילה שאם לא הודה תמצא בדיינין, וההפרש מבואר, דבהודה ואח"כ באו עדים, בעדים נמצאת גם כן ואיפשר שיתחייב עם היות שנתחברו שתיהן עדים ועל פי עצמו. והראשון מדויק קצת בדברי רש"י ז"ל.

ודע שהוקשה עוד לרש"י ז"ל דמשמע דמוקי תלמודא המצא תמצא כשבאו עדים, והא ליתא, דמהיכא משתמע דהאי קרא בבאו אח"כ עדים מיירי, לכן פירש דלאו הכי הוא אלא דחד מינייהו למודה בקנס ולא באו עדים, וחד למודה בקנס ואח"כ באו עדים, והשתא ניחא דמייטורא דקראי קא מיייתי, וזה פשוט.

[גמ'] איתיביה וכו'. צ"ע וכי לא ראה רב ושמואל ואמר לו ⁴⁶³דקאי כר"א ב"ר שמעון. ואם כיון להקשות דאתיא מילתיה בפלוגתא דתנאי, היה לו להביא כל הברייתא רישא וסיפא ויאמר בשלמא לדידי אפילו ר"א ב"ר שמעון מוקמינן ליה כוותי, אבל לדידך הא איכא תנא קמא דאתי דלא כוותך. וי"ל דקא מקשה ליה מסברת ת"ק משום דסתם לן רבי כוותיה בפרק בתרא דשבועות (מט ע"א). ובזה נבין מה שכתב רש"י ז"ל גנבתי, וחייב עצמו בקרן. אבל לא טבחתי ולא מכרתי, רבותא אשמעינן וכו'. שהרי כל זה גמר' ערוכה היא לפנינו ואני אראה אותו במקומו. אלא שהוקשה לו כיון דודאי לאו מכח הברייתא לבד מקשה לו, דהא ר' אלעזר קאי כוותיה, אלא מכח סתם משנה דסתם רבי כתנא קמא דברייתא הוא מקשה, וכי לא ידע שידחה שמואל ויאמר דמאי דסתם לן רבי דאינו משלם אלא קרן כשחזרו עדים לאחוריהם הוא, ואע"ג דלישנא דמתני' כלישנא דת"ק דברייתא, ות"ק דברייתא סיפא דייקא דלא מיירי בהכי כדקאמר בסמוך, מכל מקום הדוחה דוחה בקש ⁴⁶⁴ויאמר

462 ברש"י לפנינו נמצא כן בשינויים מסויימים. 463 נראה דצ"ל: דשמואל יאמר לו. 464 ביטוי שגור אצל רבינו, ראה מבוא עמ' 67. אות ג.

אותם גם שאין כפל כגון התם בעדים ההם, אבל ג' וד', הני לא כתיבי, וזה נכון. ועיין לעיל.

[גמ']. כגון שחזרו עדים לאחוריהם. פי' הראב"ד ז"ל⁴⁶⁶ שלא העידו על הגניבה, אבל מכל מקום על הטביחה איכא עדים והעידו, ואפילו הכי פטור, דאי לא(ו) אתו כלל פשיטא דפטור, ע"כ. ואי משום האי קושיא היה איפשר לומר דקא משמע לן דמודה בקנס פטור, אלא שזה דחוק דודאי דפטור על הטביחה שלא הודה בה כלל ואין עליה עדים, ואמאי קאמר אבל לא טבחתי וכו'. ונראה דקא משמע לן דאעפ"י שהודאה זו מחמת ביעתותא דעדים היתה, חשיב מודה בקנס, ובהכי ניחא דקאמר אבל לא טבחתי וכו', דאורחא דמילתא קתני דמשום ביעתותא דעדים מודה בגנבה, דסבר כיון שזה נוטל את שלו לא יחוש עוד העדים (ליכא) [לבא] להעיד, ומשום הכי קאמר אבל לא טבחתי וכו'. וכי תימא אי רבותיה להיות הודאתו מחמת ביעתותא דעדים, מאן אמר ליה דסבר ר' אלעזר דאפילו כי ליכא ביעתותא מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, דילמא לא מחייב אלא במודה מחמת ביעתותא, דבשלמא רב כיון דת"ק קאי בוותיה מתרץ לר' אלעזר אליביה ג"כ, אבל לפי זה ת"ק לא סבר הכי ור' אלעזר נמי לא מכרעא מילתיה, ולמה יפרש דבריו דמחייב בכל גוונא כדי לומר סברא זו.

ויש לתרץ זה עם מה שכתבנו, שעיקר הקושיא היא ממאי דסתם רבי, ועל זה אומר שחזרו העדים לאחוריהם, ובשביל כך לא הזכיר רבי סברת ר' אלעזר כלל כי היכי דלא נימא דפליג בהודה מחמת ביעתותא לבד, אבל הברייתא לאו בחזרו לאחוריהם מיירא כמו שמדייק מסיפא אלא שבאו עדים אח"כ, ורבותא דאיכא לדעת רב איכא לדעת שמואל. וכן כתבו התוספות במסכת שבועות מ"ט (ע"א ד"ה ראה עדים) דשמואל מוקי למתני' בחזרו לאחוריהם. ובזה יישבנו קושיא אחרת דאי שמואל הדר

דסתם מתני' לאו בגוונא דמיירי ת"ק דברייתא היא אלא בשחזרו עדים לאחוריהם. לכן הודיע רש"י ז"ל שכל הלשון מורה דלאו בחזרו עדים לאחוריהם מיירי, שאומרו גנבתי חייב עצמו בקרן, ואם חזרו עדים ולא באו אפילו לא חייב עצמו בכלום פטור אליבא דכולי עלמא, וכן אומרו אבל לא טבחתי וכו', אם באו עדים הוי רבותא ואע"ג דאטביחה לא הודה וכו', אבל לא באו עדים מאי רבותא, פשיטא דפטור, כי היאך נ(ת)חייבנו שלא בהודאה ושלא בעדים, ואדרבה במודה הויא רבותא טפי שלא יתחייב בהודאתו, ואם כן הלשון בעצמו מורה דלא כשמואל, והוא הוא לשון המשנה.

וראיתי מי שכתב⁴⁶⁵ דרב מתי(ר)[ב] לשמואל מהך ברייתא משום דסבירא ליה דעד כאן לא קאמר ר' אלעזר אלא משום דקא מודה מחמת ביעתותא, דאי לא, אדמיפלגי בראה עדים ממשמשינן, לפלג(א)[ו] בשלא ראה עדים ממשמשינן ולהודיעך כחו דר' אלעזר דהוי אפוקי ממונא וכחא דאפוקי ממונא עדיפא, ומיהו מדלא אותיב רב לשמואל אלא מרישא דברייתא נסתפק דדילמא לרב תנאי היא ומשום הכי פריך מרישא, [ו]קאמר שבקת רבנן ועבדת כר' אלעזר, ומשני דרב לאו תנאי היא וכי פריך מרישא סמך אסיפא. ומה שכתבתי יותר נכון. ועיין לפנים בסמוך.

רש"י ז"ל. [אבל לא טבחתי ולא מברתי, וכו'] והני לא כתיבי. הוקשה לו מה שכתב למעלה דף ע"ג (ע"א) דמאי דקאמר ר' יוסי במה דברים אמורים קאי אכפל לבד, ולעולם הם משלמין תשלומי ג' כמו שנתבאר שם (רש"י ד"ה הוזמו), הפך דעת הראב"ד ז"ל, והרי אין שם כי אם תשלומי ג' על העדים והיאך נחייבם. ותירץ כאן בלשונו דהני ג' וארבעה לא כתיבי, אבל ב' וג' כיון שחייב במקום אחד כפל ובמקום אחר ד' וה', ההפרש בין חיוב זה לחיוב זה ב' וג' הם שהוסיפם עתה בטבח ומכר, ואיפשר שישלמו

רב דעד כאן לא קאמר ר' אלעזר חייב, אלא מפני שלא הודה כל מה שעשה, כי הוא גנב טבח ומכר, והודה בגנבה לבד. ותירץ דמדקאמר ויעידו משמע לאחר שהודה, דאל"כ הוה ליה למימר יבאו עדים לחוד, דהכי קאמרינן בכל דוכתא באו עדים ולא אמרינן באו עדים והעידו, א"כ מדקאמר ויעידו משמע לאחר שהודה, כלומר אעפ"י שאין צורך בעדותם כי הוא הודה בכל, וכיון שכן ויתחייב קנסא קאמר דהיינו כפל וד' וה', לא כפל לבדו.

רש"י ז"ל. **לרב מי לימא תנאי היא**,⁴⁶⁹ מי איצטריכא ליה וכו'. צ"ע כיון דידע דאיכא למימר דלא פליג אדרב, מה נסתפק לו, דודאי רב יאמר כן כי היכי דליתי ככולי עלמא. ועוד המתירן מה הכריח לו. ונראה לתירץ כשנדייק מה שכתב רש"י ז"ל מי איצטריכא ליה וכו' או דילמא מצי וכו', וזה דלקמן אמרינן דלסומכוס ורבנן הודאה דגנבה דמחמת עדים לאו כלום הוא, וכי פליגי סומכוס ורבנן אטביחה פליגי אם פטור בהודאתו או לא, וכתב שם רש"י ז"ל (עה ע"ב ד"ה אין) והך הודאה דגנב לאו הודאה היא, דהא מחמת הני עדים דקאמרי ליה גנבת הוא וכו'. כלומר לא תיקשי לך דלת"ק דר' אלעזר משמע דמהני הודאה דמחמת עדים, דשאני הכא דקאמרי ליה גנבת בהדיא ומשום הכי מודה כי לא ידע שיוזמו, אבל בהך דראה עדים מ[מ]שמשינן איפשר דלא מודה מחמת ביעתותא דידהו כל שעדיין לא העידו, ומפני זה נסתפק כאן בדברי רב אם כשאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, רצה לומר בכל גוונא אפילו מחמת ביעתותא, ולפי זה בהכרח יצטרך לומר דתנאי היא, שלא יוכל ליישב דברי ר' אלעזר אליבא דידיה, או דילמא דוקא במודה בעלמא הוא דקאמר רב, ובמודה מחמת ביעתותא לא דבר רב כלל, ובהכי הוא דפליגי ת"ק ור' אלעזר, ושפיר מצי לאוקומי ולשונוי לר' אלעזר אליביה.

ביה ממאי דקאמר שחזרו עדים וכו', היה ראוי שיאמר התלמוד אלא אמר שמואל לאו איכא ר' אלעזר וכו', דהא ת"ק סבר לא יבאו עדים, ואיך יאמר לאו איכא וכו' מבלי שיאמר אלא. ובהכי ניחא דלעולם שמואל מוקי מתני' בחזרו לאחריהם. ואיפשר שלזה כווננו תוספות שכתבו שם במסכת שבועות וכי האי גוונא משני התם, ע"כ. כלומר גם שיראה לך שם שחזר בו שמואל ואמר דר' אלעזר קאי כוותיה, הכי משני לה, כלומר מדלא קאמר אלא.

ואיפשר עוד דת"ק דברייטא נמי מוקי לה שמואל בחזרו, אלא דמדקאמר ר' אלעזר יבאו עדים ויעידו שמעינן דת"ק סבר דלא, לא שדבר בענין זה ת"ק אלא דסבר הכי, אלא (ו) בחזרו איירי, וזה דחוק קצת.

שחזרו עדים וכו'. הא דלא קאמר שלא באו עדים, רבותא קא משמע לן, שאעפ"י שהיה אמת הדבר שהיו באים מעיקרא, עם כל זה הוי מודה בקנס דפטור. אי נמי, קא משמע לן שאעפ"י שראו אותם ב"ד⁴⁶⁷ וחזרו לאחריהם, אין גוזרים עליהם להגיד מה שיוודעים, דלאו ממון הוא.

והא מדרקתני סיפא וכו'. במה שכתבתי נתיישב מאי דאיכא למידק וכי לא ידע שמואל הסיפא דקאמר ר' אלעזר יבאו ויעידו, שי"ל דמעיקרא חשב שמקשה לו מן המשנה דהכי קאמרה ולכך העמידה בחזרו עדים לאחריהם דבהכי הוא דסתם לן רבי, וכשהקשה לו מסיפא דברייטא אמר לו דר' אלעזר קאי כוותיה. ולפי תירוץ שני דכתיבנא לעיל מעיקרא יישב פשט דברי ת"ק דברייטא בחזרו עדים, וכשהכריח רב מסיפא דת"ק סבר לא יבאו עדים, על סברא זו אומר לאו איכא ר' אלעזר דקאי כוותי, ולעולם פשט דברי ת"ק במקומו עומד.

רש"י ז"ל. **יבאו עדים**⁴⁶⁸ ויעידו, לאחר שהודה ויתחייב קנסא, ע"כ. הוקשה לו אמאי לא קאמר

467 אבל לא היו בבית הדין, ראה חסדי דוד בתוספתא כאן פ"ח ד"ה היכן, ובאבן האזל סנהדרין פ"ה הט"ו אות ד. 468 בד"ו וכו' ברש"י לפנינו ליתא: יבאו עדים. 469 המלים: תנאי היא. ליתא בד"ו וכו' ליתא ברש"י לפנינו.

מהיכא נפקא דפטור כלל בלא באו עדים, דהא קרא לא מיירי בפטור עצמו.

וי"ל שרש"י ז"ל כיון לתרץ זה באומרו מסתברא מילתיה דרב, דפטור וכו'. באומר גנבתי וכו' הילכך הודאה גמורה היא וכו'. שהרי פטר עצמו מכלום וכו' הילכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים וכו'. כוונתו דלא צריך חלוקה ^{אוצר החכמה} זה אלא משום דפטור בבאו עדים כדאמרינן, דבמחייב עצמו בקרן איכא הודאה גמורה ובפטור עצמו ליכא הודאה ומשלם אם באו עדים, אבל כל שלא באו עדים אין לחלק כן, דאי פטור עצמו לא חשיב הודאה, פטור הוא ממילא, כי במה יתחייב, מה תאמר דחשיבא הודאה, הרי נכנס בכלל מודה בקנס דפטור, ולעולם אין צריך מקרא מיותר לפוטרו, וא"כ לא בא הייתור אלא לפטור אפילו באו עדים אח"כ, ושפיר איתא בקרא פיטור מודה בקנס שפטור עצמו ולא באו עדים, ובהכי ניחא נמי אמאי לא אמרינן הכי לשמואל במודה בקנס ולא באו עדים.

עוד איפשר לומר שהוקשה לרש"י ז"ל לרב דמפיק מילתיה דקרא כדאמר רבא בר אהילאי, וא"כ היה לו לרב המנונא לומר מסתברא מרשיע את עצמו דפטור קרא אפילו באו עדים באומר גנבתי וכו', דהשתא הוה ליה סייעתא מקרא דמיירי בהכי. אי נמי הוקשה לו היכי קאמר מסתברא, דמשמע דמסתברא מפיק לה, הא קרא בחייב עצמו בקרן מיירי בהדיא, לכן אומר רש"י ז"ל דקאמר מסתברא מילתיה דרב משום דפטור אפילו אם באו עדים, שבפסוק אין זכר לדבר זה. ועוד י"ל דקאמר מסתברא משום דאי מקרא תיקשי לשמואל דפטור לגמרי בלא באו עדים, אלא ודאי מסברא מפיקנן לה וכמו שכתבנו למעלה במה שכתב רש"י ז"ל הילכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים.

תוספות. **אמר [ליה] רבא וכו', וקשה דבכל דוכתי הוי קפוח לשון נצוח וכו'. איפשר**

ומפני זה אמר רש"י ז"ל מי איצטריכא ליה, כלומר אם הוא בעצמו צריך לכך לפי הענין שדבר בו, והמתרץ הכריע באומרו אבל הכא דמודה מעצמו וכו', כלומר דלישנא דמודה סתם מעצמו משמע ובהכי הוא דאמר רב דפטור, דאי אפילו במודה מחמת עדים או מחמת ביעתותיהו קאמר רב דפטור, הוה ליה לאדכורי האי רבותא ולומר מודה בקנס פטור אפילו מחמת עדים, ואח"כ באו עדים פטור, אלא ודאי לא דבר רב כי אם במודה בעצמו דפטור אליבא דכולי עלמא אפילו באו עדים, וקא משמע לן לאפוקי מסברת שמואל.

וכבר ראית מה שכתבתי למעלה בשם אחרים, ⁴⁷⁰ עיין שם.

וכי תימא מי הכריח את רש"י ז"ל לפרש שהיה המקשה יודע (ד)[ב]שני הצדדין, ולמה לא פירש מי לימא תנאי היא שהוא דוחק שיאמר דבריו כתנאי, או דילמא לא חייש להכי כמו שמואל שאינו חושש לזה. וי"ל שאין לפרש כן מפני שאינו דוחק אי אמר רב דלא כר' אלעזר, כיון דרבי סתם לן דלא כוותיה במסכת שבועות (מט ע"א).

[גמ'] **א"ר המנונא מסתברא מילתיה דרב וכו'.** פי' דמסתברא ליה דרב עצמו בענין זה אמר, ופשוט הוא. וצ"ע דא"כ נימא דהנך תרי קראי דמייתי רב מינייהו, חד אתא למודה בקנס שחייב עצמו בקרן, וחד אתא למודה בקנס שפטור עצמו מכלום, דתרווייהו בגניבה מיירו, ואי כתב חד הוה מפיקנן מרשיע עצמו שחייב עצמו בקרן שהוא כעניינו, ומקרא יתירא מפיקנן אפילו פטר עצמו מכלום, ולעולם בשלא באו עדים, וכי תימא דלא מסתברא לאוקומי קרא הפך הענין המפורש בו, דהא מיירי בגניבה והיכי מפיק מרשיע עצמו שפטור עצמו מכלום, אבל באו עדים אינו הפך המפורש בו, א"כ לעולם תיקשי לך מודה בקנס שפטור עצמו מכלום

470 היינו בשם הראב"ד. לעיל ד"ה כגזו שחזרו לאחוריהם.

לדחות דהא איכא (שבת יז ע"א, קטז ע"א) אקפח את בני דקאמר ר' טרפון דלאו לשון נצוח הוא אלא לשון צער ונזק ורעה חולה. ואיפשר דמשום הכי מייתי תוספות דוכתי טובא, כלומר דברוב המקומות הוי לשון נצוח.

[שם בתוספות]. ^{אוצר החכמה} ולהכי קרי ליה (הכי) [סבי] דבי רב. ⁴⁷¹ כלומר אעפ"י שמוחק הספרים הכי עדיף, לאפוקי (מתרי) [ממי] שפירש (דהכי) [דסבי] דבי רב היו תלמידים שבבית המדרש.

[שם בתוספות]. ועוד דאין דרך לומר וכו'. קושיא זו ⁴⁷² איתא נמי למה שכתבו בשם הקונטריס, אלא דכיון שאין פירוש המלה מתיישב כפי דעתו לא חשו להקשות לו ממה שאומר התלמוד איתמר נמי. ויש לדחות קושיא זו, שלא סתר התלמוד דברים אלו כי אם לדעת רב דלא סבר ^{אוצר החכמה} הכי אבל מכל מקום הדין אמת, ואהכי קאמר איתמר נמי, שלא סתר את דינו של רב המנונא, ובזה נתיישב מה שמקשים עוד (ד)דכוותיה דרב המנונא דייקא מתני' וברייטא.

[שם בתוספות]. כלומר א"ל רבא לרב המנונא נצחת את רב הונא שהוא סבי דבי רב וכו'. נשמרו דלא תימא שחוזר אל רב הונא ורב חסדא שהאחד הקשה והשני לא ידע לתרץ, דאתי שפיר סבי לשון רבים, לכן אמרו דרב הונא לחוד הוא סבי דבי רב, כי רב חסדא לא היה סבי דבי רב שהרי למד גם כן לפני רב הונא כדקאמרי בריש הדר (ערוכין) ס"ב ב', וכן במציעא ל"ג א' אמרינן בעי [מיניה] רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מאי, אמר ליה חסדא חסדא לא צריכנא לך, את צריכת אלי, עד ארבעין שנין וכו'.

[שם בתוספות]. וכן משמע וכו'. הוקשה להם ⁴⁷³ דמאי דאמרינן התם אימא רב המנונא דחיה היא,

כי פשט המימרא המפורסמת היה אמר רב הונא אמרי בי רב. ועוד הוקשה להם שצריך למחוק אלא, דלא שייך לחזור בו ממה שלא אמר הוא. ⁴⁷⁴ וכן כתבו תוספות בסנהדרין (יז ע"ב ד"ה אלא רב המנונא). וגם אם ניישב אותו, ⁴⁷⁵ דחוק הוא. ואמרו משמע ⁴⁷⁶ מפני שנדחה במה שנדחק הקונטריס לפרש בהערל (ד"ה ורב).

[שם בתוספות]. דלפי האמת נמי וכו'. כלומר לא לפי אותו תירוצ דסנהדרין לבד.

[שם בתוספות]. ובקונטריס דחק וכו'. פ"י אם תדחה זה ממה שכתב הקונטריס בהערל, הנה הוא דוחק וליתיה כלל.

[שם בתוספות]. וקשה וכו'. וטעם רש"י ז"ל ידוע דהיינו ליישב הך דסנהדרין, שחוזר בו ממה שאמר, ולא ממה שהקשו לו.

[שם בתוספות]. הוה ליה לשנויי היכא דמוכחא שאני וכו'. יש לדחות דרב הונא ורב המנונא תלמידי דרב הווי ומשום הכי כי אמר סתמא אמרי בי רב הוא רב הונא, אמנם כשאומרו רב הונא ודאי על אחר אומר דהיינו רב המנונא, אבל שם היאך יאמר פעם שלחו מתם דהיינו ר"י בר חנינא ופעם אחר יאמר שלחו מתם על איש אחר ששלחו לו, שאין לומר סתם שלחו מתם על אנשים מתחלפים, מה שאין כן בעניינינו דתרווייהו דבי רב נינהו.

[שם בתוספות]. ועוד וכו'. יש לדחות דתרי רב המנונא היו, דהא אמרינן בהגוזל קמא ק"ו (ע"א) השתא ומה רב המנונא תלמידיה דרב, וידע דאמר רב הודה וקמותיב הודה, ואת אמרת הודה לא, ועיין תוספות סנהדרין י"ז ב' (ד"ה אלא רב המנונא). ודע שרש"י ז"ל לא פירש כפי' התוספות מפני שצריכין למחוק תיבת אלא שם בסנהדרין,

⁴⁷¹ בכתב היד לא צויין כאן דבור בפני עצמו, אלא משפט זה הוא המשכו של המשפט הקודם, אבל זו טעות, וצ"ל כפי שכתבנו. ⁴⁷² גם הקושיא השניה איתא לפירוש הקונטריס, וצריך לומר כמו שכתב רבינו דלא חשו להקשותה. ⁴⁷³ היינו, התוס' צריכים להוכיח ממקום אחר (יבמות) שאמרי בי רב הכוונה רב הונא, כי ההסבר שלהם לסנהדרין הוא מוקשה כמו שכתב עכשו רבינו. ⁴⁷⁴ דהא רב הונא אמר: אמרי בי רב, ולפי התוס' את הביטוי "אמרי בי רב" אין מתקנים. ⁴⁷⁵ כמו שכתבו התוס' שם בסנהדרין. ⁴⁷⁶ שיטת רבינו בכל מקום שהתוספות אומרים משמע. כוונתם היא שיש קושי מסויים בדבריהם. וראה במבוא עמ' 72. מס' 8.

רש"י ז"ל. שהרי חייב עצמו בקרן, בהודאה ראשונה וכו'. הוקשה לו אמאי לא קאמר ר' חייא גנבתי, וראו עדים שגנב טבח ומכר פטור, שהרי חייב עצמו בקרן, דהשתא איכא רבותא לאשמעינן פיטורא בין בכפל בין ד' וה' מפני שחייב עצמו בקרן. ותירץ שאין פיטורם מטעם אחד, שמפני הודאה ראשונה נפטר מן הכפל, ומפני שחסר הכפל תו לא מחייב בד' וה', א"כ טעם חיוב עצמו בקרן לענין כפל הוא. אי נמי, הוקשה לו דפטור סתם, משמע שאי אפשר לו לבא לידי חיוב כיון שחייב עצמו בקרן, ואם אחר הודאת הגנבה הודה עוד בטביחה ובאו עדים עליה הרי לא חייב עצמו כלום בהודאה שניה וראוי להתחייב ד' וה', לכן הודיע דמכפל מפטר בהודאה ראשונה, וכיון דליכא כפל תו לא מחייב ד' וה', יודה [אן] לא יודה.

רש"י ז"ל. שהרי פטר עצמו מכלום, כלומר אין זה הודאה וכו'. הוקשה לו שאין פיטור אלא ממה שהיה חייב וזה לא נתחייב מעולם, ומיישב זה, וקל להבין.

רש"י ז"ל. למה לי דקתני, הכי, הואיל ואתא לאשמעינן דמודה בקנס פטור, לישמענין בין בכפל וכו'. ה"ג⁴⁷⁸ אלא הא קא משמע לן וכו'. יש שהיו גורסים שם אלא טעמא דאתי עדים הוא דאמרינן על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד, הא לא אתי עדים לא, ע"כ. וטעמם משום [דלא] בעו למגרס קא משמע לן, דלא קאמר הכי אלא כשהקשה לו פשיטא, ושאר הלשון לא היו גורסים שהיו בוחרים בקיצור. ועוד דהוי דומיא דמאי דקאמר (עה ע"ב) אבריתא טעמא דאמר גנבתי וכו'. ורש"י ז"ל תירץ בתחלה שכוונת קושייתו היא הואיל ואתא לאשמעינן וכו' ועל זה יוצא ואומר אלא הא קא משמע לן, רצה לומר זה הוא מה שכיון להשמיענו, לא אותו ענין, ואין הכוונה שצריך חדוש אלא כאן[לו] אמר בכי האי גוונא וכו'.

כי לא יחזור בו ממה שלא אמר. ועוד קשה על פירושם, דרב הונא לא תירץ דפוטור עצמו מכלום היה רבן גמליאל וא[ן]לו היו לו עדים היה חייב, משום תנא דכבר הודית, דקשה לפי תירוץ רב המנונא, וא"כ במה נצחו. בשלמא לדעת רש"י ז"ל שמוכיח שאין דברי רב המנונא אמת מדלא מתרץ רב הונא הכי ניחא, אבל לתוספות קשה.

וכתבו תוספות שאנץ⁴⁷⁷ וז"ל, ואע"ג דאיכא תנא לעיל דפטר אפילו פוטור עצמו דקאמר שכבר הודית, מתני' דייקא כוותיה כדאמר רב אשי בסמוך. אי נמי, לא דייק לשון שכבר הודית, ע"כ.

רש"י ז"ל. דהא רבן גמליאל, וכו' דאין כאן אלא קנס וכו'. הוקשה לו דאדרבה רבן גמליאל היה רוצה לחייב עצמו ולשחרר עבדו. ותירץ דלא קאמר שהיה רצונו כך אלא דאין (כך) [כאן] כי אם קנס, וכי מודה מפטר מכוליה.

[שם ב] רש"י ז"ל. והא חזינן וכו'. והוקשה לו אמאי לא קאמר רבא דהאיכא נמי תנא דכבר הודית דקאי דלא כוותיה דרב המנונא. ותירץ דלא פריך רבא הכי אלא משום דחזינן דמותיב רב חסדא מינה מדוקיא וכו', כלומר דכיון דמותיב מינה ומדייק לה שמע מינה דמתרצתא היא ואפילו קודם שיזכיר ברייתא דכבר הודית לא אמר רב הונא דש[א]ני רבן גמליאל וכו', וז"ש רש"י ז"ל ולא שני ליה רב הונא למימר וכו', כלומר אפילו לומר כן קודם שיזכיר ברייתא שניה לא אמר.

רש"י ז"ל. [ולא שני ליה, וכו'] וכי האי גוונא צריכא ליה לאוקומא וכו'. הוקשה לו דאימור חדא מינייהו נקט רב הונא. אי נמי, שרצה לומר האמת כדקאמר מצאו וכו' דמשמע שלא היה בב"ד. ותירץ דכי האי גוונא צריכא ליה לאוקומי בגוונא דנפק דינא הפך האמת, דמשמע הא בב"ד מיפטר ליה בההיא הודאה אליבא דרב.

אחד טעמא דאמר גנבתי וכו', וכוזה מתבאר הענין שרצה לדייק.

רש"י ז"ל. נתני גנבתי או שאמר טבחתי ומכרתי, פטור מד' וה' וכו'. הוקשה ל(א)[ו] דהתם קתני א[י]נו משלם אלא קרן, והיכי ליתני או שאמר טבחתי ומכרתי דמשלם כפל מיהא. לכן אמר רש"י דניתני אכלהו פטור מד' ומה'.

[שם ברש"י ז"ל]. ושמענו מינה תרתי⁴⁸⁰ וכו', היה איפשר לומר דחדא הוא כשאמר גנבתי שפטור אפילו על הטביחה דתשלומי ארבע וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד', והשנית דאע"ג דלא הוד(א)[ה] אלא אטביחה ופטור עצמו מכלום הוויא הודאה. אלא שיקשה לזה שאומר רש"י תרתי ומדכר חדא לחוד באומרו דאע"ג וכו'. לפיכך [נראה] דמע[י]קרא הוה משמע דאתא ברייתא זו למימר דמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, וקאמר רש"י דבהכי הוה מרוחנא דשמעינן מינה נמי (ה)[ד]הודאה דפטור עצמו חשיבא הודאה, וחשיבא תרתי דאע"ג וכו', דבדרך זו שני דברים כלולים כמה שאמר רש"י דאע"ג וכו', ופשוט הוא. וכי תימא בשלמא להך פירושא אין להקשות היאך לא ראה מה שדחה המקשה היא גופא קא משמע לן דכיון דאמר גנבתי וכו', שהרי זה היה אחד מהדברים שהיינו לומדים כי הוה תני גנבתי או שאמר טבחתי וכו', אבל לפי מה שהעלינו דחדא הוא מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, והשנית דאע"ג דפטור עצמו מכלום נמי פטור, אם כן היאך לא ראה שידחה ויאמר היא גופה קא משמע לן. וי"ל דהוה סבר שזה פשוט דזיל קרי בי רב הוא חמשה בקר ישלם וגומר, אלא הא קא משמע לן טעמא דאמר גנבתי כלומר מדלל תני או טבחתי, ומכל מקום אומרו אבל לא טבחתי לא מדייק ליה דלפי דבריו לא היה צריך לאומרו,⁴⁸¹ ויש לתת טעם דתני גנבתי

ולע(י)נין הקיצור שמקצרים עם אותה גירסא לא חייש⁴⁷⁹ ליה רש"י משום דאיכא למטעי בלישנא דאתו עדים, שלעולם אין אנו אומרים באו עדים אלא על העדים האחרונים, אומנם לקמן על הברייתא שאומר טעמא דאמר גנבתי לא שייך למימר הכי.

עוד יש לומר שהוקשה לרש"י ז"ל על מה שאמרו למה לי דתני וכו', שלא מצינו שדיקדק דבר זה בכמה משניות (עב ע"ב, עד ע"ב) שאמרו גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם, להקשות אמאי לא קאמר גנב וטבח על פני שנים וכו'. ותירץ דהכא איכא טעמא רבה דהואיל ואתא לאשמעינן דמודה בקנס פטור, לשמענין בין בכפל בין בד' וה', ונתני וכו'.

[שם ב]רש"י ז"ל. מחייב אף בד' וה' לכי אתו סהדי כרבי יוחנן. הוקשה לו מה למדנו רב אשי, הרי אמרנו למעלה דמתני' מפקא מדרב הונא ובודאי דלא אמרינן דקשיא לרב אלא דהוי קושטא כדאמר רב המנונא אליביה, ומה יאמר עתה מתניתין נמי דייקא. לכן אחר שפירש הענין אמר שכוונת רב אשי הוא להצדיק מה שאמר רבי יוחנן, לא להצדיק דברי רב המנונא אליבא דרב, כי לא עליהם הוא מדבר.

[דף עה ע"ב]

[גמ']. מחייב עצמו בקרן. אמאי דאמר או על פי עצמו קאי, ופשוט הוא.

בריייתא דתניא. צריך עיון מה יביא מן הבריייתא אחר המשנה, וכדאמרינן בעלמא (קידושין ו ע"א) יהודה ועוד לקרא. וי"ל דבמתניתין צריך לדייק שני דיוקים אחד על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד, והשני דוקא גנב על פי שנים וכו', אבל גנב טבח ומכר על פי עד אחד וכו'. אבל בבריייתא אין צריך כי אם דיוק

⁴⁷⁹ מלה זו אינה ברורה בכתב היד, וכך נראה לקרוא. ⁴⁸⁰ בכתב היד אין כאן דבור חדש, אלא דבור זה הוא המשכו של הקודם. אבל נראה כי יש כאן דבור חדש על המשך דברי רש"י וכך עשינו. ⁴⁸¹ מלה זו כתובה בשומר הדף, אבל אינה כתובה בעמוד הבא, ונראה שנשמטה. ודע כי העמוד המתחיל מכאן ואילך ומסתיים במלים: כל העדות משמע, ראה לקמן הערה 484, נראה שנכתב ע"י מישהו אחר. ולכן יש בו אי דיוקים מסויימים. וגם נכתב בו בדבור המתחיל: רש"י. ולא: רש"י ז"ל.